

ENCIKLOPEDIJA ŽIVIH

Milan Dekleva

Načrt za prazno pesem

Otroka je strah in mama pozna besedno igro, s katero bojazni zmanjša moč. "Strah je v sredini votel, okrog ga pa nič ni!" Zakletev, ki bi je bil vesel vsak budistični vajenec, odvzame strahu ontološko veljavo. "Tistega, kar je prazno skozinsko, še bolj prazno kot odsev v ogledalu, tistega... pač ni," prišepetava razum.

Za hip smo odrešeni, čeprav seveda ne vemo, v katerem škripljaju podnic, udarcu vetra v veje, šelestu listja v senčni predmestni ulici... nas bo strah spet pričakal. Je pa hudomušna oznaka, s katero hočemo obiti svoje tesnobno čustvo, izvrstna definicija pesmi.

"Da je pesem v sredini votla, okrog je pa nič ni? Blodnja! Prazna marnja! Kakšen pasji figav ništre!" slišim godrnjati um, delujoč na temelju izključevanja. Ubogi um, zastareli analogni osebni računalnik, zaprasketa in se zaikri: noben stroj ni in ne more biti programiran s protislovji. "Pesem je vendar govorni koncentrat, stržen besedovanja, strdek jezika."

Točno. A kdo nam jamči, da koncentrat stvari, njihov stržen in strdek, ne vsebuje praznine? V ocenjevanju stvari smo žrtve naivne, newtonovske izkušnje: kocka granita je ne le obstojnejša, ampak tudi prisotnejša od udarca luči ob bežeči morski val. Pesem, praznični poklon jezika, je ne le obstojnejša, ampak tudi prisotnejša od brbljanja branjevke. Velja. Vendar ne zato, ker bi pesem, metodična pot k popolnosti, iz svojega telesa izžgala praznino. Nasprotno. Zato, ker je popolnost praznina polnosti. Popolnost je druga beseda za Absolutno. Poskusimo za hip Absolutno misliti in čutiti kot kocko granita! Ne gre. Absolutno je, v naši fenomenologiji izkušnje, neznosna abstrakcija.

Zapustimo za hip nevarno bližino Absolutnega in se vrnimo k pesmi. Poskusimo dojeti, s kakšno praznino je naseljeno - v verze strnjeno in z ritmom utrjeno - domovanje jezika. Poskusimo odškrniti dveri pesmi brez predsodkov, ne da bi poslušali svarilo ratia. Le na tak način, se mi zdi, lahko postanemo dojemljivi za spoznanje, da je pesem s praznino **OBDAROVANA**.

Natančneje: pesem je obdarovana z dvema prazninama: zunanjo in notranjo.

Zunanja praznina pesmi je njen lingvistični in literarni spomin: vsaka pesem je poslednja v dveh antologijah. V zbiru narodove književne preteklosti in v nepreglednem snopiču svetovnega leposlovja. Vsaka pesem je zadnja v omenjenih antologijah na poseben način: kot povzetek vseh prejšnjih pesmi in kot njihova negacija. Kot praznina prejšnjih pesmi. Če vsem že napisanim verzom ne bi "nekaj manjkalo," nove pesmi sploh ne bi bilo mogoče oblikovati. Noben pesnik ni naiven, ni brez preteklosti, tudi tisti, ki hlini naivnost: palimpsestnosti se niso izmislili postmoderni. Naj se sliši še tako protislovno: pesnikova individualnost korenini v njegovemu spominu. Podobno je z bralcem: ni naivnega bralca, ne glede na to, ali je po poklicu avtomehanic ali narodno-zabavni muzikant.

Notranja praznina pesmi je odlika njenega arhetipskega, torej nespremenljivega poraza: poraza v igri imenovanj, poimenovanj, preimenovanj stvari, ki jih srečujemo v stvarnosti, sanjah, fantaziji, blodnjah, molitvi, orgazmih. V mislih nimam logičnega poraza, ki nas opozarja, da beseda nikdar ne postane stvar, ki jo priklíče v našo zavest. Pesem je poraz Logosa, ki naj bi bil, v izpeljavi človekove utopične volje, univerzalni Urejevalnik. Mnogi pesniki so iskali najvišjo Besedo. Vemo, da so umolknil: je to njihov odgovor?

Pa vendar: vsak hip nastajajo nove pesmi. Čemu? Ker še vedno obstaja drobčno upanje, da v neki pesmi, v nekem genialnem skladju besed (in za nas ni pomembno, kdo si lasti avtorske pravice genialnosti, foton ali Bog) del lahko zaobjame celoto. Tudi v tej dimenziji pesnjenja se obnašamo naivno: tokrat smo ujeti v past evklidovske geometrije, izhajajoče iz središča lika, ploskve, prostora, vsemirja. "Je neki izraz, v katerega je užariščeno bistvo vseh pesnikov in vseh jezikov." Različne religiozne in kabalistične šole in legende o mističnih izkušnjah poznajo magično besedo, ki je Om, Aum, Alfa in Omega, začetek in konec. Vera v ključno besedo je vera v jezikovno urejenost: so pomembni glasovi, morfemi, pomeni, stiki besed, odlomki... in so oni nepomembni, obstranski. So lilije, ki rastejo sredi vrta, in je plevel, ki raste za plotom.

Upanje, da del lahko zaobjame celoto, je sicer človeško čustvo, a je človeškosti sovražno. V briljantnem predavanju o Času navaja Borges Platona, ki je dejal, da je "čas gibljiva slika večnosti" (le kaj bi k temu rekli teoretiki filma?), in Blakea, ki je menil, da je "čas dar večnosti". Čas, nadaljuje mojster iz Buenos Airesa, je transpozicija večnosti v naš doživljajski spekter. Za nas bi bilo namreč pogubno, če bi nam večnost... "ponudila celoto Biti... Bit je več kot univerzum, več kot svet. Če bi se nam pokazala enkrat samkrat, bi bili uničeni, izničeni, mrtvi."

Večnost nam je darovana s časom. Polnost časa je v neukinljivem minevanju, nizu trenutkov, a hkrati v čudnem protislovju, da je sedanost le pravkar udejanjena preteklost in zarodek prihodnosti. "Čista sedanost", kot brezrazsežnostni hipec, bi bila namreč povsem abstraktna konstrukcija uma.

Tudi pesem je, tako kot čas, poseben niz "trenutkov," sukcesija besed. Polnost pesmi je v neukinljivem minevanju pravkar zapisanih (ali prebranih) znamenj, a hkrati v čudnem protislovju, da je beseda, ki so jo ravnokar otipale moje oči, zveneči pomen

že znane prejšnje besede in (ne)pričakovane besede, ki ji bo sledila. Če paradoks zaostrim: beseda je toliko glasnejša, kolikor intenzivneje v njej trepetajo vse prejšnje in vse prihodnje besede. Beseda je trajna, če je "prosojna", neopazna. Beseda je polna, če je prazna. Notranja praznina pesmi ni le v elipsi, cezuri, zamolku, sinkopi itd. Notranja praznina je dar Logosa, ki ne nosi več maske kozmogoničnega vladarja in redarja. Je tisti dar, ki ga je Dao dal pesmi. V pesmi se, kot je govoril Heraklit Mračni, stikajo "celota in ne-celota, shajajoče in razhajajoče, skladno in neskladno, iz vsega eno in iz enega vse". Stikajo, torej objemajo v erotični igri: obilje praznine. Pesem je zmaga Skrivnosti.

Načrt za prazno pesem ni kakšna posebna strategija pesnjenja, ampak le potovanje na kraj njenega izvira. Za Grke se je pesem, božji glas, razodetje, oglašalo iz Delfov, iz popka Zemlje. Za nas sta božji glas in razodetje čista Odsotnost. O pesem, popek Zemlje, čista Odsotnost!